Vertaaldiensten op het web

Ik heeft groten auto

Nog enkele dagen en de vakantiepret is weer voorbij. Voor je het weet, ligt er alweer zo'n lastige vertaalopdracht van je leraar Frans op de tafel! Je woordenboek kan natuurlijk enig soelaas brengen, maar waarom zou je jezelf moe maken als er gratis on-linevertaaldiensten op het web te vinden zijn? Of zijn er toch nog redenen om daar niet zomaar op te springen…

Laten we het van bij het begin duidelijk stellen: we hebben een haat-liefdeverhouding met automatische vertaaldiensten! Die is pakweg twee jaar geleden begonnen, toen we een vertaalpakket op de rooster legden. Het ging om Universal Translator 2000 en de specificaties van het programma waren niet minnetjes: "maar liefst 40 talen waarmee u kruislings vertalingen kan doen (…) hele zinnen of zelfs hele brieven in één keer vertalen (…) controleert ook al uw vertaalde teksten op taalfouten (…) absoluut onmisbaar in uw bedrijf".

Universal Translator 2000: onmisbaar in je bedrijf?

Je begrijpt ons enthousiasme en als vingeroefening speelden we het pakket een paar eenvoudige zinnetjes toe: "My taylor is rich. I am not rich. My tailor is. I have a car. But not a big car. It is a small but fast car. I will sell it this year. I am going to have a bigger car then." In minder dan geen tijd wist Universal Translator een vertaling uit te spuwen: "Mijn taylor stel rich. Ik niet stel rich. Mijn taylor stel. Ik heeft auto. Uitgezonderd niet groten auto. Zich stel kleiner maar snelsten auto. Ik verkochten zich dit jaar. Ik heeft groten auto dan."

De opmerking (in kleine lettertjes) "wij kunnen echter geen garantie geven op een volledig foutloze vertaling", kreeg meteen een heel ander perspectief…

We zijn nu dik twee jaar verder, en intussen tref je ook een hele reeks – vaak gratis – on-linevertaaldiensten aan. Hoog tijd om eens te polsen uit welk hout dié gesneden zijn, en of het wel een goed idee is die automatische vertalingen als je eigen werk aan je leraar voor te schotelen.

Machinevertaling

Voor we de afzonderlijke vertaaldiensten aan de tand voelen, willen we toch eerst iets kwijt over hoe zo'n automatische vertaling – ook wel machinevertaling (MT, machine translation) genoemd – in elkaar steekt. Zoals de naam al doet vermoeden, staat geen mens maar een computer in voor de vertaalslag.

Met behulp van verschillende softwaremodules wordt de te vertalen tekst (brontekst) eerst grondig geanalyseerd. Een simpele vertaalmachine als Universal Translator kan er zich natuurlijk vanaf maken met het opzoeken van de vertaling op woordniveau, maar daarmee draai je de vertaling (doeltekst) natuurlijk heel snel in de soep. Je mag immers de context niet uit het oog verliezen, en dat is vooral belangrijk bij zogenaamde homoniemen: woorden die gelijkluidend zijn maar toch een totaal uiteenlopende betekenis kunnen hebben. Zo kan bijvoorbeeld het woord 'stam' in het Engels op verschillende manieren vertaald worden (trunk, tribe, stem, …), maar de computer moet wel uit de context de juiste vertaling zien af te leiden: "A member of the tribe ran into the trunk of a big tree".

En dan hebben we het nog niet eens over figuurlijke uitdrukkingen en allerlei subtiele woordspelingen; die laten zich uiteraard nog moeilijker in een vertaling vatten! "He slept a hole in the day" bijvoorbeeld zou als Chinees voor een Engelsman klinken.

Een goede vertaalmachine houdt dus zoveel mogelijk rekening met het taaleigen van zowel bron- als doeltekst, en tracht ook eerst grondig de grammaticale structuur van de zin uit te pluizen: het werkwoord in "… dat wij gisteren hebben…" en "… dat zij gisteren hebben…" krijgt bijvoorbeeld in het Frans een andere vertaling (avons – ont), terwijl dat in andere talen als het Engels dan weer onveranderd blijft (have).

Menselijke vertalers hoeven hun boeltje dus nog lang niet in te pakken. Het zal nog een hele poos duren vooraleer machinevertalingen op hetzelfde niveau komen te staan. Sommige onderzoekers betwijfelen zelfs of dat ooit zal gebeuren. Meteen ben je al gewaarschuwd: verwacht van de on-linevertaaldiensten absoluut geen ge-

Webpagina's op 1-2-3 vertaald door AltaVista.

likte vertalingen – en vooral niet als die diensten gratis worden aangeboden...

Al surfend over het web

Dankzij het internet mag de hele wereld dan een dorp geworden zijn, je buren spreken intussen wel rustig een heel pak verschillende talen. Wie het web afschuimt en driftig links aanklikt, merkt dat overigens snel genoeg: voor je het goed beseft, beland je van een Engelse op een Portugese site en even later krijg je een webstek onder je neus geduwd waarvan je de taal alleen nog maar kan vermoeden.

AltaVista

Een van de eerste diensten die op dat taalprobleem gesprongen is, is zoekportaal AltaVista [**www.altavista.com**]. Bij heel wat resultaten in de hitlijst krijg je een TRANSLATE-link aangeboden, die de bewuste webpagina voor jou onmiddellijk vertaalt. Deze vertaalmachine is wel zo slim om zelf de brontaal van de webpagina te detecteren, en je krijgt ook nog de gelegenheid de doeltaal te specificeren. Jammer genoeg steekt de taal van ons aller Guido Gezelle nog niet in zijn databanken, maar je krijgt toch al een fraai aanbod met negentien combinaties van tien verschillende talen – waaronder enkele oosterse als het Chinees, Japans en Koreaans.
Met enige vertraging krijg je dan de vertaalde webpagina in je browser te zien, mét behoud van de originele lay-out. Vanzelfsprekend blijven woorden die op de bronpagina als grafische elementen werden opgenomen, onvertaald. Handig is ook dat AltaVista je browser in twee vensters opsplitst. Bovenaan krijg je namelijk een smal venster te zien waarin je op elk moment de webpagina in de brontaal kan opvragen. Meegenomen is ook dat je op de vertaalde pagina om het even welke link kan aanklikken: je krijgt de nieuw opgeroepen pagina dan ook onmiddellijk in de vertaalde versie te zien.
Wil je zelf een url ter vertaling opgeven, dan surf je beter zelf naar [**http://babel.altavista. com**]. Je krijgt hier dan een veld waar je het gewenste adres zelf kan intikken.

PROMT

Waar de Amerikanen zitten, kunnen de Russen natuurlijk niet ver achterblijven en op het vlak van taalonderzoek hebben ze intussen al een behoorlijke reputatie uitgebouwd. Daarvan getuigt hun gratis on-linevertaaldienst PROMT, die bovendien erg fraai oogt [**http:// translation.paralink.com/url_mode/urlmode.asp**]. Het aanbod is hier weliswaar iets beperkter (zes talen in vijftien combinaties), maar voor de rest kan deze vertaaldienst zich best meten met rivaal AltaVista. De vertalingen liggen ongeveer op hetzelfde niveau, maar wel wisten we te appreciëren dat PROMT bij twijfelgevallen automatisch een alternatieve vertaling suggereert. Liever die oplossing, dan de bal compleet mis te slaan! Bovenaan elke vertaalde webpagina blijft de vertaalmodule van PROMT overigens steeds zichtbaar, zodat je op elk moment een nieuwe url of een nieuwe vertaalcombinatie kan ingeven. Net als bij AltaVista kan je hier ook een willekeurige link aanklikken: de opgeroepen pagina verschijnt dan eveneens in een vertaalde versie.

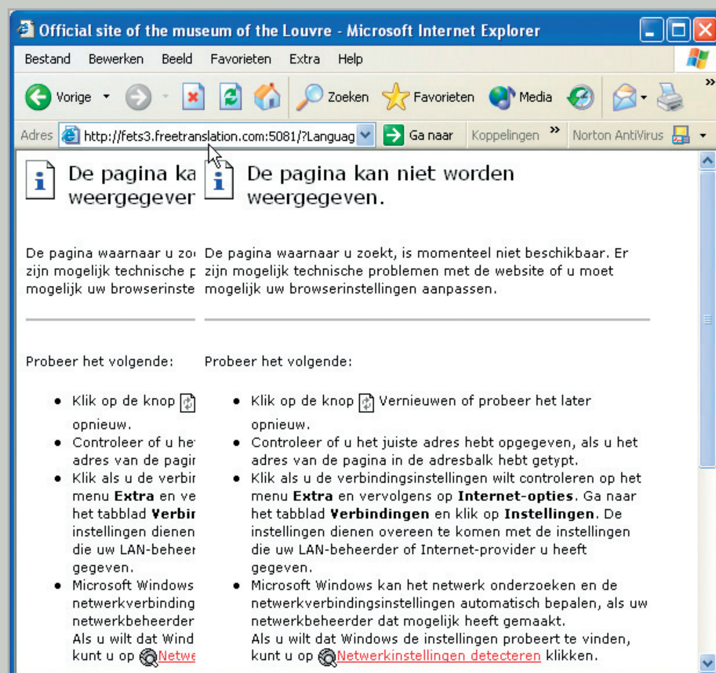
FreeTranslation

Een vertaaldienst als FreeTranslation [**www.freetranslation.com/web.htm**] klinkt natuurlijk erg goedkoop, maar jammer genoeg is dat wel in twee betekenissen. De dienst is net als de andere geheel gratis, maar over de kwaliteit van de vertalingen zijn we (nog) minder te spreken dan collega's AltaVista of PROMT.
Het duurt vaak ook een ietsje langer alvorens de machine van FreeTranslation zich door de vertaalslag wurmt, en het aan-

Bush: overgelopen naar het Oostblok?

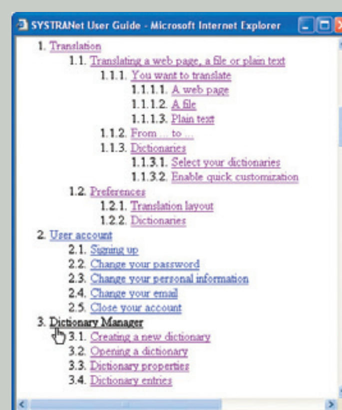

FreeTranslation: duchtig in de knoop met frames!

bod is minder rijkelijk dan bij de andere twee (zeven talen in elf combinaties). En dat zijn trouwens niet de enige manco's... Doorklikken naar vertaalde webpagina's hoort er niet bij, tenzij je eerst naar de pagina van de vertaaldienst zelf terugkeert. En de vertaalmachine blijkt zich ook stevig te verslikken in webpagina's die frames bevatten.

Systran

We waren bijna klaar voor een wanhoopsdaad, want tot nu toe had geen enkele (gratis) vertaaldienst onze eigenste moedertaal in zijn aanbod zitten. Tot we op de site van Systran botsten, en we daar ook het Nederlands in volle glorie zagen pronken – weliswaar enkel in combinatie met het Engels en het Frans, én nadat we ons (gratis) voor de service hadden geregistreerd! De verrassing werd nog groter toen we het overweldigende aanbod van talen aanschouwden: achttien talen in maar liefst drieënveertig combinaties (waaronder het Pools, Fins, Grieks en Deens). Komt daar nog bij dat de kwaliteit van de vertalingen gerust naast die van PROMT of AltaVista mag staan. Helemaal niet zo vreemd overigens, want de vertaalmachine van AltaVista maakt eveneens gebruik van de Systran-technologie! Heb je met gespecialiseerde webpagina's af te rekenen, dan kan je bij Systran bovendien een paar heel specifieke woordenboeken inschakelen. Momenteel zijn die weliswaar nog erg beperkt: je moet het stellen met woordenboeken rond militaire wetenschap, scheikunde, computerjargon, mechanica, geneeskunde en een zakelijk-economische thesaurus. Geraak je verknocht aan deze vertaalmachine, dan kan je die dankzij een ingebouwde 'Dictionary Manager' tot op zekere hoogte ook een persoonlijk tintje geven. Je kan hier je eigen vertaalregels ingeven, en aan Systran bijvoorbeeld duidelijk maken dat je bepaalde woorden in specifieke omstandigheden (contexten) zus of zo wenst vertaald te zien. Vervelend is echter wel dat je na elke vertaalde webpagina telkens naar de webstek van Systran moet terugkeren om een nieuwe url te kunnen intikken: eenvoudig doorklikken naar de volgende – vertaalde – webpagina zit er dus niet bij!

Dictionary manager van Systran: je eigen woordenboek.

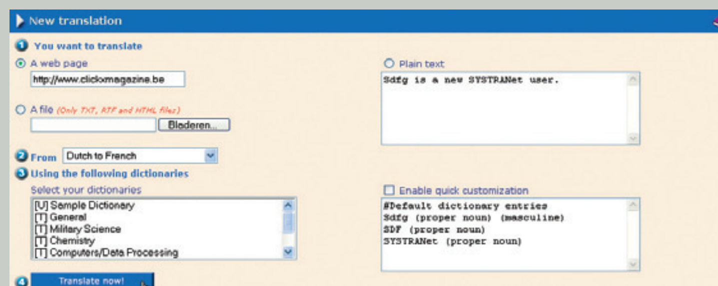
Eigen vertaalopdrachten

Automatisch webpagina's laten vertalen is één zaak, maar het wordt natuurlijk nog interessanter als je ook eigen tekst kan laten vertalen – bijvoorbeeld de vertaaloefening die je van je leraar Frans op je dak hebt gekregen.
Eerst het goede nieuws: nagenoeg alle on-linevertaaldiensten die webpagina's vertalen, laten je ook toe eigen tekstmateriaal in te tikken of te plakken (vanuit je tekstverwerker bijvoorbeeld). Zelfs Microsoft is met Office XP op de vertaalkar gesprongen. Althans, zo verkopen ze het product, maar de vertaalmogelijkheden zijn wel erg beperkt: in onze (Nederlandstalige) Word-versie geraken we bijvoorbeeld niet verder dan wat losse woordjes van het Engels naar het Frans.
Gelukkig bieden enkele gratis onlineservices je meer speelruimte, althans wat het aantal talen betreft. De meeste services leggen echter wel de hoeveelheid tekst aan banden die je in één keer kan ingeven. Aas je op langere teksten, dan dien je die dus zelf in kleinere porties aan te bieden.
In de tabel op de volgende pagina vind je een overzichtje van de belangrijkste vertaaldiensten én de maximale hoeveelheid invoertekst. Op één service na hebben we al deze vertaaldiensten intussen aan bod laten komen, zodat je al een behoorlijke indruk hebt van de

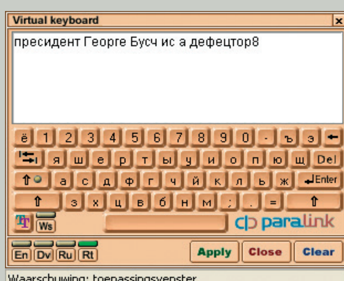
Losse woordjes vertalen in Word.

kwaliteit die je te wachten staat. Ben je aan het worstelen met een of andere exotische taal die je om de haverklap met accenttekens om de oren slaat, dan zal je wel de virtuele toetsenborden weten te appreciëren die je zowel in AltaVista als PROMT kan oproepen. Naargelang van het toetsenbord dat je oproept (een Java-applet eigenlijk), kan je andere tekens intikken. Deze toepassing werkte weliswaar prima bij PROMT maar die van AltaVista bezorgde onze browser in een XP-omgeving heel wat maagpijn; er zat meestal weinig anders op dan de

Systran: eindelijk... ook het Nederlands!

VERTAALDIENST	URL	MAXIMALE TEKSTINVOER
AltaVista	http://babel.altavista.com	150 woorden
PROMT	http://translation2.paralink.com	1.000 tekens
FreeTranslation	www.freetranslation.com	10.000 tekens
Systran	www.systranet.com/systran/net	4 kb ascii (32 kb html / 64 kb rtf)
Itranslator	http://itranslator.bowneglobal.com	750 woorden

Virtueel toetsenbord van PROMT.

browser te herstarten.
Nieuw is de vertaaldienst Itranslator. Oorspronkelijk was deze service in handen van de Mendez-groep, maar die blijkt intussen door een andere te zijn opgekocht (Bowne Global Solutions). Ook deze dienst is gratis, maar hij maakt wel gebruik van de aanmelddienst Net Passport van Microsoft. Maak je gebruik van de diensten van Hotmail of MSN, dan beschik je al over zo'n paspoort. In het andere geval heb je

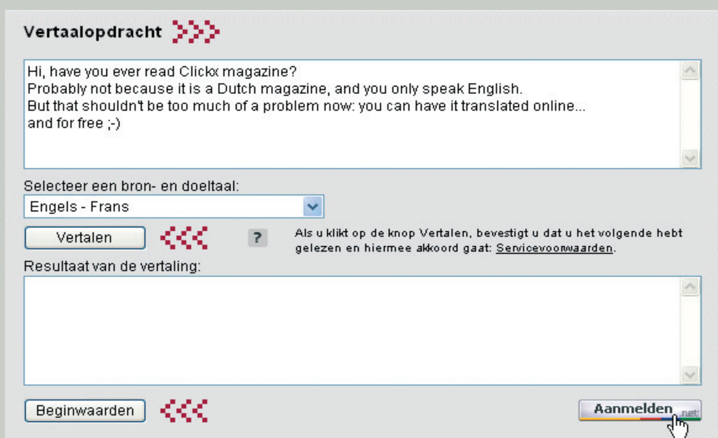

De aanmelddienst Net Passport.

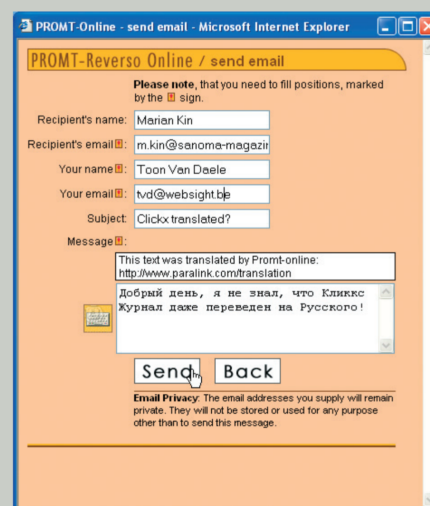
er snel eentje aangevraagd. De vraag is natuurlijk of je dat voor iTranslator wil doen, want zowel het aantal talencombinaties als de kwaliteit van de vertalingen kan niet tippen aan die van Systran.

E-mailen

Als verwoed internaut heb je natuurlijk ook al het e-mailmedium ontdekt en ben je ongetwijfeld gecharmeerd door zijn snelheid. Tot wanneer je een virtuele pennenvriend ontmoet met wie je moeizaam e-mailberichtjes in een andere taal uitwisselt: geef toe, met een woordenboek in de hand heeft het intikken van een e-mailtje al heel wat minder charme. Nu kan je natuurlijk gebruikmaken van de vertaaldiensten die we hierboven hebben beschreven, maar dat kopieer- en plakwerk is toch ook niet je dat. Het zou immers veel handiger zijn als je je berichtje in je eigen taal kon intikken, en er automatisch voor een vertaald e-mailtje wordt gezorgd. Een voorzichtige poging in die richting biedt het intussen bekende PROMT [**http://translation2.paralink. com**]. Je selecteert de gepaste bron- en doeltaal, tikt je tekst in en even later verschijnt de vertaling in het PROMT-venster. Zodra je op de knop SEND EMAIL drukt, wordt de vertaling netjes in een apart venster geplakt. Daar vul je vervolgens nog de namen en adressen van zowel afzender als ontvanger in, en PROMT zorgt voor de verzending. Tenminste, dat belooft deze dienst toch, maar een paar van onze testmailtjes waren blijkbaar verdwaald geraakt in cyberspace.
Andere diensten koppelen zo'n automatische vertaling aan een gratis e-mailadres. Een ervan is Mail2World [**www.mail2world .com**]. Zodra je on line bent ingeschreven, krijg je een gratis e-mailadres (genre @mail2world. com). Berichtjes die op dat adres toekomen, kan je dan via je browser bekijken. Niks nieuws onder de zon dus, ware het niet dat deze webmaildienst ook een knop TRANSLATE aan boord heeft, die binnenkomende berichtjes onmiddellijk voor jou kan vertalen. Maar ook het omgekeerde is mogelijk: jouw mailtjes kunnen bij

Minder talencombinaties bij Itranslator dan bij Systran.

Even in het Russisch mailen.

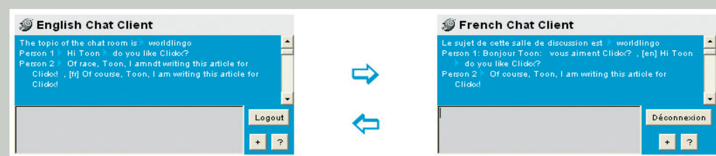
het versturen ook in een andere doeltaal worden omgezet. Als je dat wenst, kan je daarbij zelfs een handig virtueel toetsenbord ter hulp roepen – kwestie van die Arabische of Russische tekens vlotter op het scherm te krijgen...
Het talenaanbod mag er overigens best wezen: acht verschillende talen in tweeëntwintig combinaties – maar wat had je gedacht: zonder onze eigenste moertaal natuurlijk!
Vergelijkbaar hiermee is de eveneens gratis mailservice van T-mail [**www.t-mail.com**], negentien combinaties van tien verschillende talen (ook al geen Nederlands), die overigens ook een klassieke surf-vertaaldienst op basis van url's aanbiedt. Ook hier krijg je na registratie een eigen mailbox toegewezen (@t-mail.com). Verschilpunt met Mail2World is wel dat T-mail – meestal – intelligent genoeg is om zelf de brontaal van binnenkomende berichtjes uit te vissen om die dan automatisch naar de ingestelde doeltaal om te zetten. Maar je kan deze dienst zelfs aanspreken vanuit je vertrouwde e-mailprogramma, zoals Outlook (Express). In het **CC**-veld plaats je dan de gewenste talencombinatie (bijvoorbeeld french-english@t-mail.com), zodat T-mail ook een vertaalde versie van jouw berichtje naar de uiteindelijke bestemmeling kan doorsturen.

Handig virtueel toetsenbord.

Chatten

Een potje chatten is natuurlijk helemaal op snelheid aangewezen! Als je de gesprekstaal niet beheerst en om de haverklap op je woordenboek moet terugvallen, is de lol er al snel af! Wat zou er handiger zijn dan je boodschap in je eigen taal in te tikken en die keurig vertaald bij de ontvanger te doen belanden!
Voor je begint te dromen: dat is voor zover wij weten nog niet echt mogelijk, maar er zijn wel al enkele ernstige experimenten in die richting. PROMT is er al enige tijd mee bezig [**www.paralink.com/ims**], maar dusver toe zijn ze niet verder geraakt dan een half afgewerkt product. De bedoeling is nochtans erg nobel: hun chatclient zou naadloos samenwerken met chatprogramma's als die van ICQ of MSN Messenger, en met één druk op de knop zou je dan jouw boodschap in de gewenste taal kunnen omzetten (momenteel zijn tien combinaties van zes verschillende talen voorzien). Met de meertalige chatservice van Worldlingo [**www.worldlingo.com/products_services/chat.html**] is het al niet veel beter gesteld: je kan daar wel al een gebrekkige demo bekijken, maar een leuke bedoening is het niet bepaald als je weet dat je voorlopig nog enkel je... eigen gesprekspartner kan spelen en dan alleen voor de combinatie Engels-Frans!

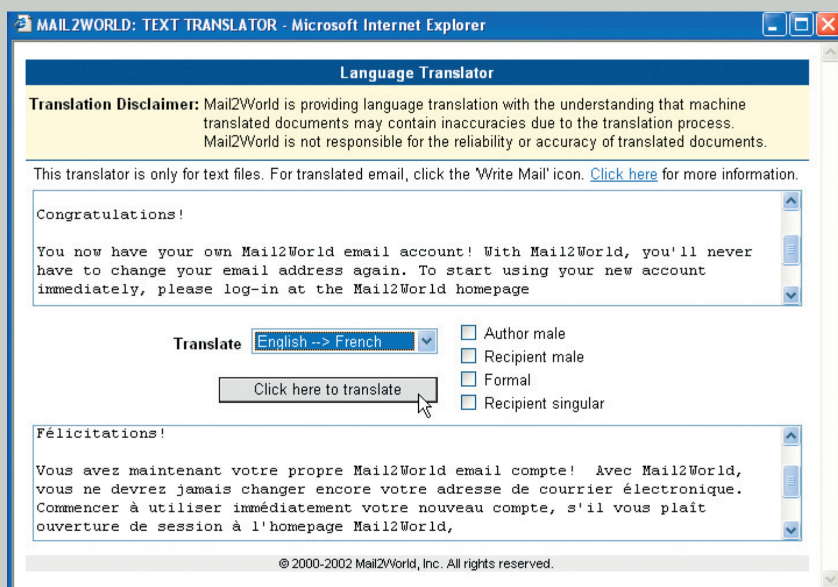

Je eigen chatpartner spelen bij Wordlingo: leuk is anders!

Extra vertaalhulpjes

Voel je echt geen behoefte om hele brokken tekst of ganse e-mailberichtjes door vertaalmachines te laten aanpakken, of vind je de kwaliteit van die vertalingen maar erg bedenkelijk, dan kan je toch nog op het net terecht voor enkele prima (ver)taalhulpjes.
Wat dacht je bijvoorbeeld van onlinewoordenboeken die je in een mum van tijd alle mogelijke vertalingen van een woord bezorgen, of je eventueel de definitie van het ingetikte woord laten lezen! Dergelijke gratis woordenboeken en thesauri vind je overigens te kust en te keur op het web. Goede uitgangspunten zijn [**www.dictionary.com**] en vooral ook het overweldigende aanbod van [**www.yourdictionary.com**]. Op deze laatste webstek kan je terecht voor allerlei woordenboeken van maar liefst... 282 talen.
In zo'n lijst kon natuurlijk ook het Nederlands niet ontbreken, en ons taaltje is met meer dan dertig woordenboeken zelfs flink vertegenwoordigd. De aard en kwaliteit van deze woordenboeken loopt wel flink uiteen: van onze dikke (Van Dale) over allerlei reiswoordenboeken tot rijm- en kinderwoordboeken.
Een bezoek aan de webstek van Babylon [**www.babylon.com**] loont alvast ook de moeite. Je kan daar namelijk een programma downloaden samen met een rist woordenboeken en glossaria naar keuze.
Ben je dan in een of ander programma in Windows aan het werken, dan hoef je de cursor maar op een probleemwoord in je tekst te plaatsen en via een sneltoetscombinatie krijg je zo de vertaling (of, naargelang de modules die je hebt gedownload - de definitie) te zien.
Leuk is ook dat iedereen eigen woordenboeken naar de Babylon-site kan uploaden en aan anderen ter beschikking stellen. Niet zo verwonderlijk dus dat je kan kiezen uit meer dan 1.500 on-line-woordenboeken!
Keerzijde van deze medaille is natuurlijk dat de aangeboden kwaliteit mijlenver uit elkaar kan liggen: een beetje kritische zin bij het gebruiken van deze (ver)taalhulpjes is dus zeker aangewezen!
In principe is deze dienst ook gratis maar als je na dertig dagen niet betaalt, wordt automatisch een extra reclamemodule in je Babylon-programma geactiveerd. Die bekogelt je dan op gezette tijden met 'aangepaste' banners.
Ben je die liever kwijt dan rijk, dan moet je er wel jaarlijks € 19,95 voor neertellen.

— Toon Van Daele —

Je eigen Mail2Word e-mailadres, en vertalen maar!

Rijmwoordenboeken, voor wie dacht dat computers niks poëtisch hadden.